

АДАПТИРАНА УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА СРЕДНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН ЗА ОБУЧЕНИЕТО, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по география и икономика в средната образователна степен, организирано за децата на българите в чужбина, е насочено към овладяване на знания, умения и отношения, свързани с изучаване на България. Учебната програма е адаптирана към утвърдената учебна програма по география и икономика за X клас (общообразователна подготовка) и е препоръчително разпределението на часовете за обучение в класовете от VIII до X да е съобразено както с постигането на заложените в нея резултати от обучението, така и с постигането на ДОС за общообразователна подготовка за първи гимназиален етап.

С цел осигуряване на условия за изучаването на учебния предмет и/или подготовката в XI и в XII клас за полагане на държавен зрелостен изпит акцентът следва да е върху практико-приложните аспекти на обучението, следвайки принципа за спираловидно овладяване на знания, умения и отношения. Ключовите компетентности може да се изграждат на базата и на други тематично близки очаквани резултати по избор на учителя.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
2. Тема <u>Природна среда на България. Природни компоненти</u> 2.1. Релеф	Характеризира специфичните особености на релефа: произход, надморска височина, морфоструктури (Мизийска плоча, Балканиди, Краициди, Рило-Родопска), ендегенни релефообразуващи процеси; екзогенни релефообразуващи процеси (денудация, ерозия, абразия, екзарация, окарствяване, дефлация) и типични форми на релефа, образувани от тях (свлачища, речни тераси, меандри, каньоновидни долини; клиф, прибойни ниши (подмоли); плажове, пясъчни коси; циркус, коритовидна долина, повърхностен карст (кари), подземен карст – пещери; скални гъби, льосови плата); особености в териториалното разпределение на формите на релефа. Оценява релефа в България като условие за живот и фактор за	

	<p>стопанско развитие.</p> <p>Интерпретира информация за релефа от различни източници на информация.</p>	
2.2. Полезни изкопаеми	<p>Характеризира специфичните особености на полезните изкопаеми: видове, произход, закономерности в териториалното разпределение, находища.</p> <p>Представя находища на полезни изкопаеми върху контурна карта.</p> <p>Интерпретира информация за полезни изкопаеми от различни източници на информация.</p> <p>Оценява полезните изкопаеми в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с добива на полезни изкопаеми в контекста на устойчивото развитие.</p>	
2.3. Климат	<p>Характеризира специфичните особености на климата: фактори, елементи, климатични области.</p> <p>Разпознава климатична област по климатограма.</p> <p>Оценява климата в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира неблагоприятни климатични явления и екологични проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за климата от различни източници на информация.</p>	<p>Исландски циклон</p> <p>Азорски антициклон</p> <p>Средиземноморски циклон</p> <p>Източноевропейски антициклон</p>
2.5. Почви, растителност и животински свят	<p>Характеризира специфичните особености на почвите: фактори на почвообразуването, типове почви – черноземни (chernozems), сиви горски (лесивирани, luvisols), канелени горски (метаморфни, cambisols), смолници (vertisols), кафяви горски (метаморфни, cambisols), планинско-ливадни (umbrosols), алувиално-ливадни (наносни, fluvisols), хумусно-карбонатни (laptosols, rendzic), жълтоземни (alisols); закономерности в териториалното им разпространение.</p> <p>Характеризира специфичните особености на растителността и животинския свят.</p> <p>Оценява почвите, растителността и животинския свят в България като условие за живот и фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с почвите, растителността и</p>	<p>Северноевропейска флористична област,</p> <p>Палеоарктична фаунистична област (Европейско-сибирска и Средиземноморска подобласт),</p> <p>Ирано-Туранска фаунистична област</p>

	животинския свят в контекста на устойчивото развитие. Интерпретира информация за почви, растителност и животински свят от различни източници на информация.	
3.2. Старопланинска област	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Старопланинската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	морфохидрографска скица Природен парк „Врачански Балкан“
3.3. – 3.5. Краищенско-Средногорска област 3.3. Задбалкански котловини	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Задбалканските котловини: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p>	
3.4. Краище	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Краището: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Представя в различни форми защитени територии в Краището (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	поддържан резерват „Острица“

3.5. Средногорие	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Средногорието: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Представя в различни форми защитени територии в Средногорието (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	
3.6. Тракийско-Странджанска област	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Тракийско-Странджанската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	резерват „Силкосия“
3.7. - 3.9. Рило-Родопска област	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Рило-Родопската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	

<p>3.10. Българско черноморско крайбрежие. Черно море</p>	<p>Характеризира Черно море. Характеризира по картографски и графични изображения особености на Българското черноморско крайбрежие: географско положение и граници, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Представя в различни форми защитени територии в областта (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация).</p>	<p>Природен парк „Златни пясъци“ резерват „Ропотамо“</p>
<p>4. <u>Тема</u> <u>Население на България</u> 4.1. Брой, разпределение и движение на населението</p>	<p>Оценява демографската ситуация в България по брой, средна гъстота, териториално разпределение и движение (естествено и механично) на населението. Интерпретира информация за населението от различни източници. Дискутира типични демографски проблеми в България (намаляване на броя на населението, отрицателен естествен прираст, външни миграции). Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	<p>детска смъртност</p>

<p>4.2. Структура на населението</p>	<p>Познава демографската ситуация в България по показател структура на населението (етническа, религиозна, полова, възрастова, образователна, местоживееене и заетост). Интерпретира информация за населението от различни източници. Изработва (вкл. чрез използване на ИКТ) полово-възрастова пирамида. Познава демографската политика в България. Оценява демографския потенциал на България като фактор за стопанско развитие. Дискутира демографски и социални проблеми, свързани със структурата на населението (демографско остаряване, обезлюдяване, безработица). Предлага начини за решаване на проблемите. Изказва мнение по въпроси за етническа и религиозна толерантност.</p>	<p>работна сила трудови ресурси</p>
<p>5. Тема <u>Селища</u></p>	<p>Характеризира типовете селища в България. Познава класификацията на градовете в България по различни признаци: възникване – тракийски, гръцки, римски; брой на жителите – големи, средни, малки; функции – транспортни, туристически. Познава особености на урбанизацията в България и нейната пространствена структура. Коментира типични проблеми на селищата в България. Предлага начини за решаването на проблемите. Интерпретира информация за селища от различни източници. Представя изучени градове в България върху контурна карта.</p>	<p>селищна мрежа</p>
<p>6. Тема <u>Държавно устройство и управление</u></p>	<p>Обяснява държавното устройство на България. Разграничава органите на държавната власт и техните функции. Характеризира административно-териториалното деление на България. Представя областните центрове върху контурна карта. Аргументира мнение за ролята на държавната власт от позицията на бъдещ гласоподавател.</p>	

<p>7. Тема <u>Стопанство</u> 7.1. Национално стопанство</p>	<p>Характеризира съвременното национално стопанство: същност, особености, структура. Обяснява влиянието на факторите (природни, демографски, социално-икономически, научно-технически, екологичен) за развитие на националното стопанство. Анализира съвременното състояние на стопанството по показателите БВП и БНД. Интерпретира информация за националното стопанство от различни източници. Коментира проблеми на икономиката на България.</p>	
<p>7.2. Първичен сектор – обща характеристика</p>	<p>Характеризира първичния сектор в България (същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура) по алгоритъм. Характеризира отрасъл земеделие (значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура и проблеми) по алгоритъм. Характеризира отраслите добив на полезни изкопаеми, дърводобив, лов, риболов: значение и проблеми. Интерпретира информация за първичния сектор от различни източници.</p>	<p>обработваема земя използвана земеделска площ агротехнически мероприятия</p>
<p>7.3. Растениевъдство</p>	<p>Характеризира растениевъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (зърнени култури – пшеница, царевица, ориз; технически култури – слънчоглед, тютюн, маслодайна роза; зеленчукопроизводство – домати, пипер, картофи; лозарство; овощарство – ябълки, кайсии, праскови, череша, сливи) и проблеми. Интерпретира информация за растениевъдството от различни източници. Представя териториалната структура на растениевъдството върху контурна карта. Аргументира мнение за типични проблеми на отрасъла. Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	

<p>7.4. Животновъдство</p>	<p>Характеризира животновъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (говедовъдство, овцевъдство, свиневъдство, птицевъдство) и проблеми. Интерпретира информация за животновъдството от различни източници. Коментира типични проблеми на животновъдството в България. Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	
<p>7.5. Вторичен сектор. Енергетика</p>	<p>Характеризира вторичния сектор: същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура (енергетика, металургия, машиностроене, химическа промишленост, лека промишленост, хранително-вкусова промишленост) по алгоритъм. Характеризира отрасъл енергетика по алгоритъм. Познава териториалното разположение на видовете електроцентрали – ТЕЦ, ВЕЦ, АЕЦ. Интерпретира информация за енергетиката от различни източници. Представя териториалното разположение на електроцентрали в България върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на енергетиката. Предлага начини за решаването на проблемите в енергетиката.</p>	<p>топлофикационни електроцентрали кондензационни електроцентрали електропреносна мрежа на България производствен процес</p>
<p>7.6. Металургия и машиностроене</p>	<p>Характеризира отраслите металургия (черна и цветна) и машиностроене (транспортно, електронно и електротехническо, земеделско) по алгоритъм. Интерпретира информация за отраслите от различни източници. Нанася центрове на металургията и машиностроенето върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на металургията и машиностроенето в България. Предлага начини за решаване на проблемите в металургията и машиностроенето.</p>	

<p>7.7. Химическа промишленост</p>	<p>Характеризира химическата промишленост (производство на органични продукти – нефтохимия, производство на химични влакна; производство на неорганични продукти – минерални торове, соди, киселини); фармацевтична, парфюмерийно-козметична промишленост) по алгоритъм.</p> <p>Интерпретира информация за отрасли от различни източници.</p> <p>Нанася центрове на химическата промишленост върху контурна карта.</p> <p>Дискутира типични проблеми на химическата промишленост.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в химическата промишленост.</p>	
<p>7.8. Лека промишленост</p>	<p>Характеризира леката промишленост: значение, фактори, структура.</p> <p>Характеризира текстилната промишленост по алгоритъм.</p> <p>Характеризира килимарството, кожаро-кожухарската, обувната, трикотажната и шивашката промишленост: значение и центрове.</p> <p>Интерпретира информация за леката промишленост от различни източници.</p> <p>Нанася центрове на леката промишленост върху контурна карта.</p> <p>Дискутира типични проблеми на леката промишленост.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в леката промишленост.</p>	
<p>7.9. Хранително-вкусова промишленост</p>	<p>Характеризира отраслите на хранително-вкусовата промишленост: значение, фактори за териториално разположение, центрове.</p> <p>Интерпретира информация за хранително-вкусовата промишленост от различни източници.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата центрове на хранително-вкусовата промишленост.</p> <p>Нанася центрове на хранително-вкусовата промишленост върху контурна карта.</p> <p>Изразява мнение за типични проблеми на хранително-вкусовата промишленост</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	

<p>7.10. Третичен сектор. Транспорт</p>	<p>Характеризира третичния сектор в България (същност, значение, фактори, структура) по алгоритъм. Характеризира отрасъл транспорт по алгоритъм. Интерпретира информация за транспорта от различни източници. Локализира (назовава и посочва) на картата автомагистрала, основни железопътни направления, пристанища, летища. Представя основните автомагистрала и железопътни направления върху контурна карта. Дискутира типични проблеми на транспорта. Предлага начини за решаване на проблемите в транспорта.</p>	
<p>7.11. Туризм</p>	<p>Характеризира отрасъл туризм по алгоритъм. Интерпретира информация за отрасъл туризм от различни източници. Коментира съвременното състояние на туризма в България. Представя в избрани форми природни и антропогенни туристически обекти (текст, есе, научно съобщение, постер, презентация). Представя туристически маршрути в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. и с използване на ИКТ.</p>	<p>вътрешен туризм международен туризм</p>
<p>8. <u>Тема</u> <u>Регионална география.</u> <u>Райони за планиране</u> 8.1. – 8.4. Югозападен район</p>	<p>Дефинира район за планиране. Локализира (посочва, назовава) на картата райони за планиране. Познава алгоритъм за характеризиране на район: оценява географското положение, природноресурсния и демографския потенциал, анализира съвременното състояние на стопанството в района, назовава административните области в района и проблеми. Характеризира Югозападния район по алгоритъм. Характеризира областните центрове: Благоевград, Кюстендил, Перник, София. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	

<p>8.5 – 8.8. Южен централен район</p>	<p>Характеризира Южния централен район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, Кърджали Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
<p>8.9. - 8.12. Югоизточен район</p>	<p>Характеризира Югоизточния район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Стара Загора, Бургас, Сливен, Ямбол. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
<p>8.13. – 8.16. Североизточен район</p>	<p>Характеризира Североизточния район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Варна, Добрич, Шумен, Търговище. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	

<p>8.17. – 8.20. Северен централен район</p>	<p>Характеризира Северния централен район по алгоритъм. Представа специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Русе, Разград, Силистра, Габрово, Велико Търново. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	
<p>8.21. – 8.23. Северозападен район</p>	<p>Характеризира Северозападния район по алгоритъм. Представа специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове. Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района. Познава културно-историческото наследство и забележителности на района.</p>	

ОБЩ БРОЙ ЧАСОВЕ ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА СРЕДНА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН (VIII – XII КЛАС) – 90 ЧАСА.

Разпределението им в първи гимназиален етап на средната образователна степен трябва да е съобразено с постигането на ДОС за общообразователна подготовка и постигането на заложените очаквани резултати в учебната програма по география и икономика за X клас.

Разпределението на общия брой часове във втори гимназиален етап да е по преценка на учителя, в зависимост от възможностите на училището и интереса на учениците, като акцентът да е върху практико - приложните аспекти на обучението и осъществяването на междупредметните връзки.

МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ, НАСОЧЕНИ КЪМ ПОСТИГАНЕ НА ОЧАКВАНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Български език и литература:

Използва знания и развива умения за работа с различни видове текст, както и умения за създаване на преразказ, план на текст, резюме, съобщение, текст-описание, отговор на научен въпрос и публично изказване, свързани с проблеми на природната среда.

Развива основни умения като езикова и дигитална грамотност.

Умее да изслушва и да сравнява различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, проявява толерантност при оспорване на мнение, различно от своето.

Изгражда умения за работа в екип.

Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Използва библиографска справка.

История и цивилизации:

Историческа обосновка на промените в териториалния обхват на България (Санстефански, Букурещки, Ньойски, Парижки договор; Решение на Берлински конгрес; Документ за Съединението; Крайовска спогодба). Познава обектите на материалното и нематериално културно наследство от световно значение.

Използва и затвърждава понятията за население, етнос, нация. Използва знания за възникване и развитие на селищата. Използва и задълбочава знания за исторически, политически, религиозни предпоставки за развитието на съвременното стопанство, явления и процеси в обществото, задълбочава разбирането за хронологизъм и холистичност в развитието на системата природа-общество-стопанство. Развива критическо мислене и рационална аргументация. Развива умения за аргументирано вземане на решения, за решаване на проблеми. Развива нагласа за етническа и културна толерантност и диалог. Формира нагласи към проблемите за опазване на природното и културно наследство.

За постигане на целите на обучението по география и икономика в гимназиалната степен е препоръчително да се разпределят учебни часове за упражнения (дейности): осигуряване на учебни филми; използване на ИКТ и интернет за търсене и представяне на географска информация по зададена тема; ориентиране по карта и да се правят измервания; демонстриране на умения за разумно поведение сред природата и нейното опазване и др. Специфичен акцент е поставен върху познаването на природното и културно наследство на България.